

Postępowanie o stwierdzenie wykonalności zagranicznego wyroku arbitrażowego (zagadnienia wybrane)

Uwagi wstępne

Wyrok sądu polubownego oraz ugoda zawarta przed tym sądem mają moc prawną na równi z wyrokiem sądu państwowego lub ugodą tam zawartą dopiero po stwierdzeniu przez sąd państwowy ich wykonalności (art. 1212 KPC). Wyrok sądu arbitrażowego wydany za granicą może być w Polsce wykonany przez stronę dobrowolnie. Dopiero jednak stwierdzenie jego wykonalności przeprowadzane na podstawie art. 1213 i n. KPC umożliwia przymusowe wykonanie tego wyroku na terenie naszego państwa¹.

Wykonanie zagranicznego wyroku arbitrażowego w stosunku do państw stron Konwencji nowojorskiej z 1958 r.² odbywa się przede wszystkim na podstawie przepisów tej konwencji. Zgodnie z art. 91 ust. 2 Konstytucji RP przepisy Konwencji nowojorskiej mają pierwszeństwo przed przepisami Kodeksu postępowania cywilnego. Przepisy kodeksowe będą miały więc zastosowanie wobec państw niezwiązanych Konwencją nowojorską oraz co do ugód zawartych przed sądem arbitrażowym działającym za granicą, gdyż nie są one objęte przedmiotowym zakresem konwencji. Uzupełniają one ponadto postanowienia konwencji w zakresie, w jakim sama konwencja odsyła do przepisów krajowych.

Konwencja nowojorska odnosi się do wyroków arbitrażowych, które wydane zostały na obszarze państwa innego niż to, w którym żąda się ich wykonania, oraz do wyroków, które w państwie, w którym żąda się ich wykonania, nie są uważane za orzeczenia krajowe. Prawo polskie stoi na gruncie **teorii terytorialnej** (art. 1215 § 1 KPC) – **zagranicznym jest wyrok arbitrażowy wydany za granicą**. Przepisy KPC stosuje się zawsze, jeżeli miejsce postępowania przed sądem polubownym znajdowało się na terytorium Pol-

¹ Szerzej o tym postępowaniu zob. m.in. T. Ereciński [w:] J. Ciszewski, T. Ereciński (red.), Kodeks postępowania cywilnego. Komentarz. Część czwarta. Przepisy z zakresu międzynarodowego postępowania cywilnego. Część piąta. Sąd polubowny (arbitrażowy), Warszawa 2007, s. 452 i n.; T. Ereciński, K. Weitz, Sąd arbitrażowy Warszawa 2008, s. 349 i n. oraz B. Kordasiewicz, W. Sadowski, Postępowanie o uznanie i stwierdzenie wykonalności orzeczeń sądów polubownych w Polsce. Uwagi na tle nowelizacji kodeksu postępowania cywilnego, KPP 2007, z. 2, s. 529 i n.

² Konwencja o uznawaniu i wykonywaniu zagranicznych wyroków arbitrażowych, sporządzona w Nowym Jorku 10.6.1958 r. (Dz.U. z 1962 r. Nr 9, poz. 41); dalej jako: Konwencja nowojorska. Należy do niej ponad 140 państw. Zob. T. Ereciński, K. Weitz, *op. cit.*, s. 29–30.

ski, a tylko wyjątkowo, gdy ustawa to przewiduje, także wtedy, gdy miejsce postępowania przed sądem polubownym znajdowało się poza granicami Polski lub nie zostało oznaczone (art. 1154 KPC).

Miejsce wydania wyroku arbitrażowego

1. Miejsce postępowania arbitrażowego (siedziba arbitrażu) jest pojęciem prawnym, a nie faktycznym (choć w praktyce mogą się one pokrywać). Siedzibę prawną arbitrażu mogą wskazać strony w zapisie na sąd polubowny, a jeżeli tego nie uczynią, miejsce postępowania określa sąd arbitrażowy. Jeżeli miejsce postępowania przed sądem polubownym nie zostało wskazane przez strony ani przez sąd polubowny, to zgodnie z art. 1155 § 2 KPC uważa się, że miejsce to znajdowało się w Polsce, gdy na terytorium naszego państwa wydany został wyrok sądu polubownego. W związku z tym znaczenia nabiera wymaganie przewidziane w art. 1197 § 3 KPC, aby wyrok arbitrażowy zawierał oznaczenie miejsca jego wydania.

Zgodnie z teorią siedziby arbitrażu, każde postępowanie arbitrażowe powinno być zlokalizowane w konkretnym miejscu. Prawo modelowe UNCITRAL o międzynarodowym arbitrażu handlowym w art. 31 ust. 3, a jego wzorem wiele ustawodawstw krajowych, przyjęło założenie, że wyrok arbitrażowy wydany zostaje w siedzibie arbitrażu bez względu na to, w którym miejscu został on faktycznie sporządzony lub podpisany.

2. Z zestawienia treści art. 1155 i art. 1197 § 3 KPC może wynikać, że powiązanie takie nie zostało w naszej ustawie jasno wyrażone. Prowadzi to do różnych interpretacji oraz wniosku, że oba te miejsca nie muszą być identyczne³. Jeżeli jednak dopuścić taką możliwość, to powodowałyby to ogromne trudności np. w związku z rozpoznawaniem przez sąd państwowy skargi o uchylenie wyroku sądu polubownego, którego siedziba znajdowałaby się za granicą. **Za właściwą uznać należy więc wykładnię wiążącą miejsce postępowania przed sądem arbitrażowym z miejscem wydania wyroku arbitrażowego.** Jeżeli zatem siedziba arbitrażu została oznaczona zgodnie z art. 1155 § 1 KPC przez strony albo przez sąd arbitrażowy, wtedy jako miejsce wydania wyroku wskazane może być – zgodnie z art. 1197 § 3 KPC – tylko miejsce postępowania arbitrażowego (siedziba arbitrażu). Dopiero w sytuacji, w której miejsce postępowania przed sądem arbitrażowym nie zostało oznaczone zgodnie z art. 1155 § 1 KPC, w grę wchodzi zastosowanie art. 1155 § 2, z którego wynika, że miejsce to znajdowało się w Polsce, jeżeli w Polsce wydany został wyrok arbitrażowy. Z punktu widzenia naszych przepisów można więc wywieść regułę, że w razie braku oznaczenia siedziby arbitrażu znajduje się ona w tym państwie, w którym zlokalizowane zostało miejsce wydania wyroku przez sąd arbitrażowy. W konsekwencji należy przyjąć, że stwierdzeniu wykonalności, w sposób przewidziany dla stwierdzenia wykonania zagranicznego wyroku arbitrażowego, podlega wyrok wydany za granicą, to jest taki wyrok arbitrażowy, którego miejsce wydania (w znaczeniu formalnym) znajdowało się poza terytorium Polski.

³ Bliżej o tym zob. T. Ereciński, K. Weitz, *op. cit.*, s. 63 i n.

W arbitrażu arbitrzy nie zawsze rozstrzygają spory w siedzibie danego sądu, nie zawsze wydają wyrok lub go podpisują w tym samym mieście. Decyduje zatem ostatecznie miejsce, które formalnie zostało wskazane jako miejsce wydania wyroku. Miejsce wydania wyroku arbitrażowego (podobnie jak miejsce postępowania arbitrażowego) w ujęciu prawnym może być bowiem w odniesieniu do konkretnego wyroku tylko jedno, czynności zaś w tym zakresie mogą być fizycznie dokonywane w różnych miejscach.

3. Brak oznaczenia siedziby arbitrażu w postępowaniu przed sądem polskim będzie miał taki skutek, że jeżeli miejscem wydania wyroku arbitrażowego (także w razie określenia miejsca przez sąd arbitrażowy na podstawie art. 1197 § 3 KPC) jest terytorium Polski, to wyrok arbitrażowy jest orzeczeniem krajowym.

Przepisy KPC nie przewidują natomiast rozwiązania na wypadek, gdyby ani strony, ani sąd arbitrażowy nie wskazały miejsca postępowania arbitrażowego, a w wyroku arbitrażowym arbitrzy nie określili miejsca jego wydania. Sąd państwowy orzekający o uznaniu lub stwierdzeniu wykonalności nie jest w zasadzie kompetentny do określenia miejsca siedziby arbitrażu. Uprawnienia takiego nie przewidują przepisy Części piątej KPC, co zgodnie z art. 1159 § 1 KPC przesądza o braku właściwości sądu państwowego w tym zakresie. Wydaje się jednak, że w takiej sytuacji – ze względów konieczności – wyjątkowo sąd państwowy może przeprowadzić postępowanie dowodowe co do tego, gdzie wyrok arbitrażowy został wydany (podpisany), a w ostateczności przyjąć, że miejscem jego wydania było miejsce zamieszkania arbitra przewodniczącego⁴.

Jurysdykcja krajowa i właściwość sądów państwowych w związku z postępowaniem o stwierdzenie wykonalności

1. Granice jurysdykcji krajowej sądów polskich w sprawach związanych z sądem polubownym określone zostały zasadniczo w art. 1156 KPC. Jeżeli chodzi o uznanie albo stwierdzenie wykonalności wyroku arbitrażowego albo ugody zawartej przed takim sądem, uwzględnienia wymaga ponadto art. 1212 § 2 KPC, z którego wynika, że sądy polskie mają jurysdykcję krajową do orzekania co do uznania albo stwierdzenia wykonalności bez względu na to, w którym państwie wydany został wyrok arbitrażowy. Uwzględniając wskazane wyżej założenie o koniecznym powiązaniu siedziby arbitrażu i miejsca wydania wyroku arbitrażowego, trzeba przyjąć, że sądy polskie mają jurysdykcję krajową co do stwierdzenia wykonalności wyroku arbitrażowego niezależnie od tego, czy miejsce wydania wyroku było zlokalizowane w Polsce. Oznacza to, że jurysdykcja krajowa istnieje bez względu na to, czy siedziba arbitrażu była w Polsce, czy też nie. Przepis art. 1212 § 2 KPC jest więc normą szczególną wobec art. 1156 KPC.

Jurysdykcja krajowa sądów państwowych w sprawach dotyczących sądów arbitrażowych ma charakter bezwzględny i nie podlega dyspozycji stron⁵.

2. Zgodnie z art. 1158 § 1 KPC sądem państwowym właściwym w sprawach związanych z sądem arbitrażowym jest sąd, który byłby właściwy do rozpoznania sprawy, gdy-

⁴ Takie rozwiązanie jako ostateczne postuluje się w praktyce międzynarodowego arbitrażu handlowego.

⁵ Zob. T. Erciński, K. Weitz, *op. cit.*, s. 69.

by strony nie dokonały zapisu na sąd polubowny. Rozstrzyga on o właściwości miejscowej i rzeczowej. Jeżeli chodzi o określenie właściwości miejscowej w grę wchodzi stosowanie – w zależności od rodzaju sprawy – przepisów o właściwości miejscowej ogólnej, a także wyłącznej lub przemiennej. Punktem odniesienia jest tu zawsze sprawa objęta umową arbitrażową bez względu na to, o jaką chodzi czynność sądu państwowego wobec sądu arbitrażowego. Jeżeli czynność sądu państwowego polega na orzekaniu co do stwierdzenia wykonalności wyroku arbitrażowego, o właściwości rzeczowej i miejscowej decydują przepisy, z których wynikałaby właściwość określonego sądu państwowego do rozpoznania sprawy, której dotyczy zagraniczny wyrok arbitrażowy, a nie przepisy regulujące w sposób szczególny właściwość sądu państwowego do nadania klauzuli wykonalności, chociaż stwierdzenie wykonalności zagranicznego wyroku arbitrażowego polega na nadaniu klauzuli wykonalności⁶.

3. Przepisy Konwencji nowojorskiej zawierają uregulowania kolizyjne, które mają znaczenie przy wykonywaniu zagranicznych orzeczeń arbitrażowych (por. np. art. V ust. 1 lit. d – prawo właściwe dla postępowania arbitrażowego). Kwestie te nie będą jednak przedmiotem zainteresowania w ramach niniejszych uwag.

Problemy postępowania o stwierdzenie wykonalności w orzecznictwie Sądu Najwyższego

1. Przepis art. III Konwencji nowojorskiej przyjmuje bardzo ważną zasadę, że każde z państw konwencyjnych uzna wyrok arbitrażowy za wiążący i wykona go zgodnie z regułami procesowymi obowiązującymi na obszarze, na którym dochodzi się praw z orzeczenia, tj. w sposób przewidziany dla krajowych orzeczeń arbitrażowych. Ponadto każde państwo ma obowiązek stosowania reguł wykonywania zagranicznych orzeczeń arbitrażowych przewidzianych w konwencji bez ich zastrzeżenia w uregulowaniach krajowych⁷. Postanowienia te mają zapobiec dyskryminacji orzeczenia zagranicznego w porównaniu z krajowym orzeczeniem sądu polubownego.

Konwencja nowojorska pozostawia zasadniczo regulację uznawania i wykonywania zagranicznych wyroków arbitrażowych przepisom wewnętrznym państwa, z zastosowaniem jednak konieczności przestrzegania zasad w niej przewidzianych. Odesłanie to oznacza, że co do samego postępowania w kwestii wykonania zagranicznego wyroku arbitrażowego zastosowanie znajdują art. 1212 i n. KPC oraz odpowiednie przepisy postępowania egzekucyjnego.

2. Zgodnie z art. 1214 KPC podstawowym kryterium decydującym o tym, czy wyrok arbitrażowy podlega uznaniu, czy stwierdzeniu wykonalności, jest możliwość jego wykonania w drodze egzekucji. Wyrok, na którego podstawie może być prowadzona egzekucja, podlega stwierdzeniu wykonalności, co następuje obecnie przez nadanie mu klauzuli wykonalności (art. 1214 § 2 KPC). Stwierdzona może być wykonalność nie tylko wyro-

⁶ *Ibidem*, s. 70–71.

⁷ Zob. np. *J. van den Berg*, *The New York Arbitration Convention of 1958*, Deventer–Boston, s. 234 i n. oraz *G. Gaja*, *International Commercial Arbitration. New York Convention*, Dobbs Ferry 1978, I B1.

ku arbitrażowego, ale także niektórych postanowień wydawanych przez sąd arbitrażowy. Ustawodawca w art. 1181 § 3 KPC wyraźnie przyjął, że postanowienie sądu polubownego o zastosowaniu tymczasowego środka zabezpieczającego podlega wykonaniu po nadaniu mu klauzuli wykonalności przez sąd państwowy. W postępowaniu tym odpowiednie zastosowanie ma art. 1215 KPC, co oznacza otwarcie drogi dla wykonalności zagranicznych zarządzeń tymczasowych⁸.

3. O stwierdzeniu wykonalności zagranicznego orzeczenia arbitrażowego sąd polski orzeka wyłącznie na wniosek strony.

Podmiotami legitymowanymi do złożenia wniosku są również następcy prawni stron. W postanowieniu z 17.7.2007 r. (III CZP 55/07, OSNC 2008, Nr 9, poz. 106) Sąd Najwyższy stwierdził, że: „w postępowaniu o stwierdzenie wykonalności wyroku zagranicznego sądu arbitrażowego legitymację procesową bierną ma podmiot, przeciwko któremu – zgodnie z prawem państwa pochodzenia wyroku – wnioskodawca może się powołać na ten wyrok w celu jego wykonania”. Legitymację czynną ma zaś podmiot mogący powołać się na dane orzeczenie w państwie pochodzenia, którego dotyczy wniosek o stwierdzenie wykonalności. Chodzi więc przede wszystkim o wierzyciela i dłużnika, oznaczonych w zagranicznym orzeczeniu, ewentualnie o ich następców prawnych.

W postanowieniu z 18.1.2007 r. (I CSK 330/06, OSNC 2007, Nr 12, poz. 185) Sąd Najwyższy wyłączył możliwość stosowania w postępowaniu o uznanie albo stwierdzenie wykonalności przepisów o interwencji głównej i ubocznej.

4. W uchwale z 17.1.2008 r. (III CZP 112/07, OSNC 2009, Nr 1, poz. 5) Sąd Najwyższy zajmował się kwestiami, w jakim składzie sąd pierwszej instancji orzeka w sprawie o uznanie wyroku arbitrażowego wydanego za granicą oraz jaki ma być skład tego sądu, gdy odrzuca on na posiedzeniu niejawnym zażalenie na swoje postanowienie. Sąd Najwyższy przyjął, że w sprawie o uznanie (a odnieść to należy także do wykonalności wyroku arbitrażowego wydanego za granicą) w zakresie nieuregulowanym w Części piątej KPC nie mają zastosowania przepisy o uznawaniu zagranicznych orzeczeń sądów państwowych, lecz na podstawie art. 13 § 2 KPC należy stosować ogólne przepisy o procesie. W konsekwencji w opisanej sytuacji sąd pierwszej instancji powinien orzekać w składzie jednego sędziego.

5. Zakres kognicji sądu państwowego rozpoznającego wniosek o nadanie klauzuli wykonalności zasadniczo jest ograniczony. Przed nadaniem klauzuli sąd przede wszystkim bada, czy przedstawiony tytuł jest tytułem egzekucyjnym oraz czy nadaje się do wykonania w drodze egzekucji⁹. Sąd nie może natomiast badać, czy istnieje samo roszczenie i czy nie wygasło lub nie jest przedawnione. Badaniu nie podlega więc zasadność roszczenia ani obowiązek świadczenia dłużnika wynikającego z tytułu egzekucyjnego. W postępowaniu o stwierdzenie wykonalności wyroku arbitrażowego wydanego za gra-

⁸ Miejsce wydania zarządzenia tymczasowego (postanowienia o zabezpieczeniu) musi być jednak zlokalizowane poza terytorium Polski w takim samym znaczeniu prawnym, jak w odniesieniu do miejsca wydania zagranicznego wyroku arbitrażowego.

⁹ Zob. H. Pietrkowski [w:] T. Ereciński (red.), H. Pietrkowski, Kodeks postępowania cywilnego. Komentarz. Część trzecia. Postępowanie egzekucyjne, t. 4, Warszawa 2007, s. 77 oraz M. Muliński, Postępowanie o nadanie klauzuli wykonalności krajowemu tytułowi egzekucyjnemu, Warszawa 2005, s. 179 i n.

nicą sąd państwowy obowiązany jest jednak dodatkowo wziąć pod rozwagę z urzędu, czy według przepisów KPC spór mógł być poddany pod rozstrzygnięcie sądu arbitrażowego (tzw. zdatność arbitrażowa) oraz czy wykonanie wyroku arbitrażowego nie byłoby sprzeczne z podstawowymi zasadami polskiego porządku prawnego (klauzula porządku publicznego) – art. 1215 § 2 w zw. z art. 1214 § 3 KPC.

Na wniosek strony sąd zobowiązany jest rozważyć także okoliczności wymienione w art. 1215 § 2 pkt 1–5 KPC.

6. Przyczyny odmowy nadania klauzuli wykonalności wymienione w KPC pokrywają się w zasadzie z przyczynami odmowy uznania i wykonania zagranicznego orzeczenia arbitrażowego, przewidzianymi w art. V ust. 1 i 2 Konwencji nowojorskiej.

Jedyną ważną różnicą jest to, że także w razie braku zdatności arbitrażowej oraz naruszenia zasad porządku publicznego sąd państwowy – według przepisów konwencji – może, a nie musi odmówić wykonania orzeczenia arbitrażowego¹⁰. Stosując Konwencję nowojorską, sąd polski ma więc swobodę oceny wpływu wszystkich przedstawionych okoliczności na kwestię odmowy nadania klauzuli wykonalności.

7. W związku z interpretacją art. V Konwencji nowojorskiej oraz podobnie na tle przepisów art. 1214 § 3 i art. 1215 § 2 KPC powstaje problem wyznaczenia granicy między zasięgiem zastosowania klauzuli porządku publicznego a – branyymi wyłącznie na wniosek strony – innymi przesłankami odmowy stwierdzenia wykonalności. Niewyraźnie rysuje się np. granica między klauzulą porządku publicznego a przesłanką niepowiadomienia strony o wyznaczeniu arbitra, o postępowaniu przed sądem arbitrażowym lub o pozbawieniu strony w inny sposób możliwości obrony praw przed sądem polubownym (art. 1215 § 2 pkt 2). Należy bronić poglądu, że klauzula porządku publicznego powinna mieć zastosowanie dopiero tam, gdzie „kończą się przesłanki brane przez sąd jedynie na zarzut strony”¹¹.

8. Zastosowanie klauzuli porządku publicznego może uzasadniać odmowę nadania klauzuli wykonalności zagranicznemu orzeczeniu arbitrażowemu jedynie w sytuacji niezgodności orzeczenia z podstawowymi zasadami naszego porządku prawnego o charakterze konstytucyjnym albo wiodącymi zasadami dla określonych dziedzin prawa materialnego lub procesowego. Uchybienia formalne muszą przy tym prowadzić do naruszenia istoty wymagań sprawiedliwego (rzetelnego) postępowania¹².

W postanowieniu z 9.7.2008 r. (V CZ 42/08, niepubl.) Sąd Najwyższy stwierdził, że o zgodności czy niezgodności wyroku sądu polubownego z podstawowymi zasadami porządku prawnego rozstrzyga treść tego wyroku¹³, nie można natomiast dokonywać takiej oceny na podstawie faktów i dowodów nieznanych sądowi polubownemu.

¹⁰ Zob. T. Ereciński, K. Weitz, *op. cit.*, s. 377 oraz B. Kordasiewicz, W. Sadowski, *op. cit.*, s. 556.

¹¹ Zob. M. Pilich, Klauzula porządku publicznego w postępowaniu o uznanie i wykonanie zagranicznego orzeczenia arbitrażowego, KPP 2003, z. 1, s. 176 oraz T. Ereciński, K. Weitz, *op. cit.*, s. 371–372.

¹² Szerzej o problematyce stosowania klauzuli porządku publicznego zob. artykuł A. Wiśniewskiego w kolejnym numerze kwartalnika.

¹³ Tak też wcześniej w orz. z 8.2.1937 r., CIII 1254/35, OSN 1938, poz. 44. Należy ponadto podkreślić, że polski porządek publiczny nie będzie naruszony brakiem uzasadnienia wyroku wydanego przez sąd polubowny za granicą. Por. T. Ereciński, K. Weitz, *op. cit.*, s. 372.

Dodatkowo Sąd Najwyższy podkreślił, że: „istnieje bardzo duża autonomia postępowania polubownego, całkowicie zgodna z zamierzeniami ustawodawcy, wybitnie ograniczająca możliwości kontrolne sądu powszechnego. Podstawowym celem tej regulacji prawnej jest szybkość postępowania w załatwianiu sporów cywilnoprawnych, a nie tworzenie dodatkowej fazy postępowania przedsądowego. Strony decydujące się na poddanie sporu sądowi polubownemu muszą się więc liczyć z tymi uwarunkowaniami polegającymi także na nikłej kontroli zewnętrznej jego wyroków”.

W tym świetle wątpliwości budzi pogląd Sądu Najwyższego, wyrażony w wyroku z 11.6.2008 r. (V CSK 8/08, MoP 2008, Nr 14), że zasądzenie przez sąd polubowny odszkodowania niewynikającego z istniejącego między stronami stosunku prawnego narusza podstawowe zasady porządku prawnego i stanowi podstawę do uchylecia takiego wyroku.

Orzeczenie to stanowi praktyczną ilustrację tezy, że mimo iż zasadniczo wyrok arbitrażowy nie podlega merytorycznej ocenie sądu państwowego w postępowaniu o stwierdzenie jego wykonalności oraz w ramach skargi o jego uchylenie (wobec enumeratywnego wyliczenia przyczyn badania), to jednak przy stosowaniu klauzuli porządku publicznego pojawiają się w praktyce sądowej elementy takiej kontroli.

9. Według orzeczenia Sądu Najwyższego z 28.10.1993 r. (II CRN 70/93, OSNCP 1994, Nr 5, poz. 115) sąd odmówi stwierdzenia wykonalności wyroku sądu polubownego, jeżeli na podstawie faktów notoryjnych (powszechnie znanych) lub znanych mu urzędowo dojdzie do wniosku, że wyrok zmierza do naruszenia chronionych przez prawo interesów osób trzecich lub ma służyć innym celom niż te, którym zgodnie ze swą istotą powinien. Można podnieść wątpliwości co do aktualności tego stanowiska w świetle zmienionego stanu prawnego. Sąd państwowy, stwierdzając wykonalność orzeczenia arbitrażowego, nie bada już bowiem obecnie, czy nie narusza ono zasady praworządności, ale czy nie jest sprzeczne z podstawowymi zasadami porządku prawnego. Pojęcia te wydają się zaś nie być pojęciami tożsamymi.

Podkreślić należy konieczność wyjątkowego posługiwania się klauzulą porządku publicznego ze względu na przychylność dla autonomii woli stron, zasadę dobrej wiary wobec wyroków wydawanych w międzynarodowym arbitrażu handlowym oraz zachowanie wymagań równowagi broni i zasad sprawiedliwego procesu. Warto także dodać, że jeżeli sądy państwowe będą w międzynarodowym obrocie prawnym wstrzemięźliwie stosowały klauzulę, to ugruntują przekonanie, że Polska jest przychylnym forum dla sądownictwa arbitrażowego.

10. Na postanowienie sądu uwzględniające lub oddalające wniosek o nadanie klauzuli wykonalności zagranicznemu wyrokowi arbitrażowemu, wydane po przeprowadzeniu rozprawy, przysługuje zażalenie (art. 795 § 2 KPC). Nie ulega wątpliwości, że przyczynami zażalenia mogą być także wszystkie zarzuty dotyczące braku podstaw do stwierdzenia wykonalności wyroku sądu polubownego.

W praktyce sądowej dyskusyjna okazała się natomiast kwestia dopuszczalności skargi kasacyjnej na postanowienie sądu drugiej instancji oddalające zażalenie na postanowienie co do stwierdzenia wykonalności orzeczenia sądu arbitrażowego (obecnie postanowienie o nadaniu klauzuli wykonalności).

W stanie prawnym obowiązującym przed zmianami dokonanymi w KPC w 2005 r. judykatura Sądu Najwyższego przyjmowała, że dopuszczalne jest na zasadach ogólnych (art. 13 § 2) wniesienie kasacji od postanowienia sądu drugiej instancji rozstrzygającego w przedmiocie wykonalności, ale tylko co do orzeczenia arbitrażowego wydanego za granicą¹⁴.

W uzasadnieniu postanowienia z 18.1.2007 r. (I CSK 330/06, OSNC 2007, Nr 12, poz. 185) Sąd Najwyższy przekonywająco wywiódł, że dopuszczalność skargi kasacyjnej w sprawie o uznanie lub stwierdzenie wykonalności zagranicznego orzeczenia sądowego nie stanowi warunku „istotnie uciążliwszego” (w rozumieniu art. III zd. drugie Konwencji nowojorskiej) niż warunki wymagane dla uznania (wykonania) wyroku krajowego sądu arbitrażowego.

Sąd Najwyższy zauważył **po pierwsze**, że dopuszczalność skargi kasacyjnej nie jest okolicznością warunkującą uznanie wyroku sądu polubownego wydanego za granicą, ponieważ skarga kasacyjna stanowi jedynie nadzwyczajny środek zaskarżenia, z którego strona może skorzystać albo nie. Dopuszczalność skargi kasacyjnej może przy tym, w zależności od okoliczności sprawy, działać na korzyść albo niekorzyść uznania wyroku. Przykładowo, jeśli sąd drugiej instancji oddaliłby wniosek o uznanie, wniesienie skargi kasacyjnej mogłoby doprowadzić do tego, że wyrok zostałby jednak uznany.

Po drugie, orzeczenie sądu drugiej instancji w przedmiocie uznania staje się prawomocne bez względu na to, czy chodzi o uznanie wyroku sądu polubownego wydanego w Polsce, czy też o uznanie wyroku sądu polubownego wydanego za granicą. W obu wypadkach, po dwuinstancyjnym postępowaniu, wyrok sądu polubownego, czy to wydany w Polsce, czy to za granicą, zostaje prawomocnie zrównany z wyrokiem sądu państwowego. Dopuszczalność skargi kasacyjnej w wypadku postępowania o uznanie wyroku sądu polubownego wydanego za granicą tego nie zmienia, lecz tylko otwiera możliwość weryfikacji prawomocnego postanowienia sądu drugiej instancji co do uznania (wykonania).

Po trzecie, trudno mówić o „dyskryminacji” wyroków zagranicznych sądów polubownych z powodu dopuszczalności skargi kasacyjnej w postępowaniu o ich uznanie, skoro skarga taka może być postrzegana jako swoisty „ekwiwalent” braku możliwości wniesienia przed sąd polski skargi o uchylenie wyroku sądu polubownego wydanego za granicą. Z tego punktu widzenia nie ma znaczenia to, czy skarga o uchylenie wyroku sądu polubownego wydanego za granicą mogłaby zostać wniesiona w państwie, w którym albo według prawa którego wyrok został wydany.

Warto ponadto zauważyć, że z punktu widzenia podstaw kasacyjnych Sąd Najwyższy w orzecznictwie tym przyjął, że zarzuty dotyczące naruszenia tzw. materialnych warunków uznania powinny być podnoszone w ramach pierwszej podstawy kasacyjnej (art. 398³ § 1 pkt 1 w zw. z art. 13 § 2 KPC) – przepisy regulujące te przesłanki nie są przepisami materialnoprawnymi, ale pełnią w postępowaniu o uznanie funkcję analogiczną do tej, którą spełniają przepisy materialnoprawne w procesie i w postępowaniu nieprocesowym, tj. stanowią podstawę merytorycznego orzekania przez sąd. Natomiast zarzuty dotyczące przepisów regulujących tok postępowania o uznanie (wykonanie) powinny być podnoszone w ramach drugiej podstawy kasacyjnej (art. 398³ § 1 pkt 2 w zw. z art. 13 § 2 KPC).

¹⁴ Zob. szerzej T. Ereciński, K. Weitz, *op. cit.*, s. 367.

W uzasadnieniu postanowienia z 4.7.2008 r. (I CZ 139/07, niepubl.)¹⁵ Sąd Najwyższy zdecydowanie opowiedział się za dopuszczalnością skargi kasacyjnej od orzeczenia sądu drugiej instancji w sprawie o uznanie lub stwierdzenie wykonalności wyroku arbitrażowego wydanego za granicą, także na gruncie obowiązujących przepisów KPC. Sąd Najwyższy ocenił, że obecna regulacja Części piątej KPC wzmacnia wręcz argumentację za różnicowaniem w zakresie dopuszczalności skargi kasacyjnej.

W pierwszej kolejności zauważono, że w związku z brakiem regulacji kwestii dopuszczalności skargi kasacyjnej w przepisach Części piątej KPC właściwe do jej oceny są przepisy Części pierwszej Księgi pierwszej, regulujące postępowanie procesowe, przy czym chodzi tu o przepisy ogólne o procesie, z wyłączeniem przepisów o postępowaniach odrębnych (art. 13 § 2 KPC).

Zdaniem Sądu Najwyższego postępowanie o uznanie lub stwierdzenie wykonalności wyroku sądu polubownego wydanego za granicą lub ugody zawartej przed takim sądem za granicą powinno być traktowane jako „odpowiednik” postępowania w sprawie, podczas gdy postępowanie mające za przedmiot wyrok sądu polubownego wydany w Polsce lub ugodę zawartą w Polsce jest postępowaniem pomocniczym. Wyrok arbitrażowy wydany w arbitrażu zlokalizowanym w Polsce może być poddany kontroli sądu państwowego w ramach skargi o uchylenie wyroku sądu polubownego. Podstawy skargi są zaś częściowo zbieżne z przesłankami odmowy uznania lub wykonania zagranicznego orzeczenia arbitrażowego. W wyniku skargi o uchylenie wyroku sądu polubownego sprawa może dotrzeć do Sądu Najwyższego. Nie jest natomiast możliwe wniesienie skargi o uchylenie w stosunku do wyroku arbitrażowego wydanego za granicą¹⁶.

¹⁵ Teza orzeczenia dotyczy niedopuszczalności zażalenia do Sądu Najwyższego na postanowienie sądu drugiej instancji w sprawie orzeczenia arbitrażowego wydanego w Polsce.

¹⁶ Wiele dalszych interesujących kwestii związanych z uznaniem lub wykonaniem zagranicznych orzeczeń arbitrażowych poruszone zostało w innych artykułach zamieszczonych w niniejszym i kolejnym numerze.